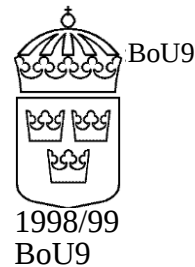

Bostadsutskottets betänkande

1998/99:BoU9

Eftergift vid återbetalning av bostadsbidrag m.m.

Sammanfattning

I betänkandet behandlar utskottet de förslag till ändrade regler för eftergift vid återbetalning av bostadsbidrag som regeringen lagt fram i proposition 1998/99:77 jämte de motioner som väckts med anledning av propositionen.

Utskottet tillstyrker förslaget i propositionen. I fråga om ikraftträdandet föreslår dock utskottet att lagändringen skall träda i kraft den 15 maj i stället för den 1 maj.

Med anledning av motioner föreslår utskottet att någon avgift inte skall tas ut på de återbetalningspliktiga bostadsbidrag som avser bidragsåret 1997. I anslutning här till gör utskottet även ett tillkännagivande om att ytterligare överväganden måste göras avseende det framtida avgiftsuttaget. Dessutom gör utskottet med anledning av motioner ett tillkännagivande om att den pågående utvärderingen särskilt bör belysa träffsäkerheten hos de preliminära bostadsbidragen och hur denna kan förbättras. Övriga motionsyrkanden avstyrks.

Till betänkandet har fogats åtta reservationer och tre särskilda yttranden.

Propositionen

Regeringen föreslår i proposition 1998/99:77 att riksdagen antar regeringens förslag till ändring i lagen (1993:737) om bostadsbidrag.

Lagförslaget innebär ändrade bestämmelser angående eftergift av krav på återbetalning av bostadsbidrag efter avstämning. Det anges syfta till att vidga möjligheterna för försäkringskassorna att efterge krav på återbetalningsskyldighet av bostadsbidrag för personer som under överskådlig tid inte kommer att kunna fullgöra sin återbetalningsskyldighet. Förslaget innebär även att begäran om omprövning gällande återkravsbeslut för bostadsbidrag för år 1997 skall ha inkommit till försäkringskassan inom fyra månader från den dag då sökanden fick del av beslutet. Vidare skall tillämpningen av vissa bestämmelser om bostadsbidrag enligt lagen (1988:786) om bostadsbidrag upphöra och pågående återkravsärenden med anledning av dessa bestämmelser avbrytas.

Lagändringen i fråga om eftergift av återbetalningsskyldighet föreslås träda i kraft den 1 maj 1999 och tillämpas på bostadsbidrag lämnade efter den 1 januari 1997. Övriga förslag föreslås träda i kraft den 1 januari 2000.

I betänkandet behandlas de med anledning av propositionen väckta motionerna

1998/99:Bo7 av Lennart Klockare (s) vari yrkas att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad i motionen anförts om att bostadsbidragssystemet bör ha en betydligt större träffsäkerhet än vad dagens utvärdering visar vad gäller enskilda hushåll.

1998/99:Bo8 av Inger Lundberg m.fl. (s) vari yrkas att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad i motionen anförts om översyn av nuvarande regler för återbetalning av bostadsbidrag.

1998/99:Bo9 av Rigmor Ahlstedt m.fl. (c) vari yrkas

1. att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad i motionen anförts om en utvärdering av bostadsbidragssystemet,
2. att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad i motionen anförts om viss övergångstid vid särskilda fall,
3. att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad i motionen anförts om avgiftsnivån,
4. att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad i motionen anförts om försäkringskassornas ansvar för tydlig information,
5. att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad i motionen anförts om enhetliga regler för inkomstbedömning.

1998/99:Bo10 av Knut Billing m.fl. (m) vari yrkas

1. att riksdagen hos regeringen begär förslag om ett avskaffande av räntor och avgifter vid återbetalning av bostadsbidrag,
2. att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad i motionen anförts om eftergift till hushåll som gjort en förtida återbetalning av bostadsbidrag,
3. att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad i motionen anförts om en preliminär upplysning om återbetalningsskyldighet vid anmälan om ändrad inkomst till försäkringskassan,
4. att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad i motionen anförts om ett enhetligt inkomstbegrepp.

1998/99:Bo11 av Viviann Gerdin (c) vari yrkas att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad i motionen anförts om att förenkla regelsystemet.

1998/99:Bo12 av Yvonne Ångström och Kerstin Heinemann (fp) vari yrkas

1. att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad i motionen anförts om att det måste finnas möjlighet att upprätta generösa avbetalningsplaner för dem som är återbetalningsskyldiga för bostadsbidraget och att en återbetalning skall vara fri från extra avgift samt att granskning bör ske av om det kan anses rimligt att vissa bidragstagare ej blir återbetalningsskyldiga,
2. att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad i motionen anförts om att bostadsbidragssystemet reformeras så att de som får en för-

bättrad ekonomisk situation under kalenderåret skall ha möjlighet att avbryta mottagandet av bidrag utan att det blir krav på återbetalning av det som erhållits tidigare under året,

3. att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad i motionen anförts om att inkomsten skall beräknas på samma sätt för den som har enskild firma i lagen (1962:381) om allmän försäkring och i lagen (1993:737) om bostadsbidrag.

1998/99:Bo13 av Owe Hellberg och Sten Lundström (v) vari yrkas

1. att riksdagen hos regeringen begär förslag till sådan ändring till införandet av en godtrosparagraf i lag om bostadsbidrag enligt vad i motionen anförts om förändringar i 21 och 28 §§ lagen om bostadsbidrag,

2. att riksdagen hos regeringen begär förslag till att en 1 000-kronorsnivå när det gäller åter- och inbetalning av bostadsbidrag införs enligt vad i motionen anförts,

3. att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad i motionen anförts om att föreslagna förändringar skall gälla från den 1 januari 1997.

1998/99:Bo14 av Ulf Björklund m.fl. (kd) vari yrkas

1. att riksdagen hos regeringen begär förslag om att bidragsperioderna görs halvårsvisa i enlighet med vad som anförts i motionen,

2. att riksdagen beslutar att förlänga tiden för överklagande från två till sex månader i enlighet med vad som anförts i motionen,

3. att riksdagen hos regeringen begär förslag om att ränta och avgift avskaffas i enlighet med vad som anförts i motionen,

4. att riksdagen hos regeringen begär förslag om att återbetalningsskyldighet inte skall inträda förrän överklagan har behandlats och nytt beslut fattats i enlighet med vad som anförts i motionen,

5. att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad i motionen anförts om ett enhetligt inkomstbegrepp.

I ärendet har skrivelser inkommit från två försäkringskassor och från närmare 60 privatpersoner.

Bakgrund

Inledning

Under 1990-talets första hälft steg kostnaderna för bostadsbidragen kraftigt. Med anledning av denna utveckling fattade riksdagen våren 1996 beslut om vissa förändringar av bostadsbidragen som tillämpats på bostadsbidrag fr.o.m. år 1997. Förändringarna innebär bl.a. att

- ett nytt system för inkomstprövning tillämpas med preliminärt bostadsbidrag som sedan fastställs slutligt på grundval av taxeringen,
- individuella inkomstgränser tillämpas
- den bidragsgrundande bostadsytan begränsas
- det särskilda bidraget höjs för familjer med fyra eller flera barn i takt med att flerbarnstillägg fasas ut.

Mot bakgrund av att de beslutade förändringarna var så pass genomgripande initierade bostadsutskottet en skyndsam utvärdering av effekterna av de nya reglerna. Som ett resultat av utvärderingen förordade bostadsutskottet och riksdagen förändringar i bostadsbidragen för att mildra effekterna för de hushåll som fått vidkännas väsentliga förändringar. Med anledning härav lade regeringen i 1997 års ekonomiska vårproposition fram ett förslag till vissa ändrade regler för bostadsbidragen. Ändringarna, som utskottet och riksdagen ställt sig bakom, innebär att

- en lägsta nivå tillämpas under vilken boendekostnaden inte skall reduceras på grund av bostadsytans storlek,
- räntebidrag exkluderas från bidragsgrundande inkomst.

Bestämmelsen om ytnorm med garantinivå har trätt i kraft den 1 november 1997 och ändringen i fråga om räntebidragen den 1 januari 1998.

I 1998 års ekonomiska vårproposition anförde regeringen att de ändringar som genomförts fr.o.m. år 1997 inneburit att kostnaderna för bostadsbidragen minskat successivt och att de börjat stabiliseras. Även antalet bidragstagare hade enligt propositionen på samma sätt stabiliserats på en lägre nivå än tidigare. När det gäller målpuppfyllelsen för bidragen redovisade regeringen i samma proposition bedömningen att den hade försämrats i 1997 års system vad gäller utrymmesstandarden samtidigt som bidragens fördelningspolitiska profil hade stärkts. Regeringen har i regleringsbrev för år 1997 gett Riksförsäkringsverket i uppdrag att utvärdera effekter och resultat av de nya bestämmelserna. Uppdraget skall slutredovisas senast den 1 september 1999.

Som en del i den pågående utvärderingen har Riksförsäkringsverket den 15 februari 1999 till regeringen redovisat ett preliminärt resultat av en avstämning av 1997 års bostadsbidrag. Resultatet har av företrädare för Socialdepartementet presenterats för bostadsutskottet den 16 februari 1999. Av verkets redovisning framgår att 445 000 hushåll fick bostadsbidrag någon gång under bidragsåret 1997. Cirka 46 % fick ett för lågt bostadsbidrag i förhållande till sin faktiska inkomst under året, medan 44 % fick ett för högt bidrag. För omkring 10 % av hushållen är det bostadsbidrag som lämnats korrekt i förhållande till inkomsten. För drygt 50 000 hushåll eller ca 26 % av de hushåll som under år 1997 fått ett för högt bostadsbidrag, har detta bidrag överskridit det bostadsbidrag som hushållet haft rätt till i förhållande till sin faktiska inkomst med mellan 100 och 1 000 kr. Knappt 45 000 hushåll, eller 22 %, har fått ett bidrag som sammantaget är mer än 5 000 kr högre än det hushållet haft rätt till. För omkring 145 000 hushåll, eller 70 %, har ett för lågt bidrag lämnats med mellan 100 och 1 000 kr, medan till knappt 10 000 hushåll, eller 5 %, bidrag har lämnats med ett belopp som är 5 000 kr eller mer för lågt. På basis av Riksförsäkringsverkets redovisning har Socialdepartementet redovisat att för högt utbetalt bidrag under år 1997 kan beräknas till sammanlagt ca 675 miljoner kr, varav 580 miljoner kr avseende hushåll med barn och 95 miljoner kr avseende hushåll utan barn. För lågt utbetalt bidrag kan beräknas till 260 miljoner kr, varav 235 miljoner kr avseende hushåll med barn och 25 miljoner kr avseende hushåll utan barn.

Bostadsbidrag lämnas från och med månaden efter den då rätten till bidrag har uppkommit samt till och med den månad då rätten till bidrag har ändrats eller upphört dock längst tolv månader. Normalt avser ett beslut om bidrag ett kalenderår. Preliminärt bostadsbidrag beräknas efter en uppskattad bidragsgrundande inkomst. Det preliminära bostadsbidraget betalas ut löpande. Det slutliga bostadsbidraget bestäms i efterhand på grundval av den fastställda taxerade inkomsten. Bidragsgrundande inkomst skall avse samma år som bostadsbidraget och skall anses vara lika fördelad på varje månad i kalenderåret. Den som får eller har fått ett preliminärt bostadsbidrag är skyldig att omgående anmäla sådana ändringar i fråga om inkomst och andra förhållanden som kan antas innebära att slutligt bostadsbidrag inte kommer att beviljas eller kommer att beviljas med lägre belopp än det preliminära bidraget. Beslut om preliminärt bidrag skall ändras om något förhållande har inträffat som skall påverka storleken av bidraget. Försäkringskassan får underlåta att besluta om ändring, om ändringen endast i ringa mån påverkar bidraget. Försäkringskassorna har även laglig möjlighet att under löpande bidragsår besluta om återbetalning av för mycket utbetalt bostadsbidrag. Slutligt bostadsbidrag bestäms för varje kalenderår under vilket bidrag har betalats ut. Slutligt bostadsbidrag bestäms efter den tidpunkt då taxeringsbeslut meddelats. För bidrag avseende år 1997 är detta efter utgången av november 1998.

Efter att försäkringskassan har gjort en avstämning mot taxerade inkomster under bidragsåret underrättas bidragstagaren om den slutligt beräknade bidragsgrundande inkomsten och de uppgifter som ligger till grund för beräkningen. Bidragstagaren skall också underrättas om vad som har betalats ut i preliminärt bostadsbidrag och det slutliga bidrag som avses att bestämmas. Vidare skall underrättelsen innehålla uppgift om överskjutande belopp som kommer att betalas ut respektive kvarstående belopp som bidragstagaren blir skyldig att betala tillbaka. Bidragstagaren skall därefter beredas tillfälle att yttra sig inom fjorton dagar efter det att han fick del av underrättelsen. Hör han inte av sig inom angiven tid, meddelas beslut i ärendet i enlighet med innehållet i underrättelsen.

Bestäms det slutliga bidraget till ett lägre belopp än vad som har betalats ut preliminärt skall skillnaden betalas tillbaka. Försäkringskassan får dock om det finns särskilda skäl efterge krav på återbetalning helt eller delvis. Vidare skall avgift tas ut på återbetalningsbelopp överstigande 1 000 kr med 125 % av den statslåneränta som gällde vid utgången av det kalenderår som bidraget avser. För bidrag utbetalade under år 1997 debiteras en avgift om 7,39 % på belopp överstigande 1 000 kr.

Den bidragstagare som inte är nöjd med försäkringskassans beslut kan begära omprövning inom två månader från det att han delgavs beslutet. Försäkringskassans beslut i anledning av begäran om omprövning kan av bidragstagaren överklagas till länsrätten inom två månader från delgivning av beslutet. Det finns även möjlighet att överklaga länsrättens beslut och i förekommande fall kammarrättens beslut. Sista instans är Regeringsrätten.

Ett beslut i ett ärende om bostadsbidrag gäller omedelbart om inte något annat anges i beslutet. Om beslutet har överklagats så kan domstolen besluta om inhibition, varefter beslutet inte får ligga till grund för indrivning. Försäkringskassan skall anmoda den återbetalningsskyldige att betala inom viss tid. Om betalning inte sker i rätt tid har försäkringskassan en skyldighet att, om det inte föreligger särskilda skäl, debitera dröjsmålsränta. Dröjsmålsräntan motsvarar diskontot plus 8 %.

Den återbetalningspliktige kan tillsammans med försäkringskassan komma överens om en avbetalningsplan. Om detta görs före sista dagen för betalning utgår inte någon dröjsmålsränta. I dessa fall debiteras i stället en ränta motsvarande statens utlåningsränta, vilken för närvarande uppgår till 7 %.

Utskottet

Skälen för eftergift m.m.

Enligt nuvarande regler får krav på återbetalning helt eller delvis efterges om det finns särskilda skäl. Vid regelns tillkomst anförde regeringen (prop. 1995/96:186 s. 54) att man i fråga om eftergift inom bostadsbidragssystemet skulle ha en särskilt restriktiv tolkning av begreppet särskilda skäl. Anledningen till detta var att återbetalning av preliminärt bidrag efter inkomstavsämning är en naturlig del av systemet och därmed i viss mån förutsebart.

Enligt propositionen skall vid bedömningen av om särskilda skäl föreligger särskilt beaktas sökandens och dennes medsökandes förmåga att kunna betala tillbaka bidraget. Vidare skall, om dessa inte fullgjort sin uppgiftsskyldighet enligt lagen eller medvetet eller av oaktsamhet lämnat felaktiga uppgifter till grund för bedömningen av rätten till bostadsbidrag, kravet på återbetalning inte få efterges. Regeringen är fortfarande av den uppfattningen att man bör vara restriktiv i fråga om möjligheterna till eftergift inom bostadsbidragssystemet. Inte minst anser regeringen det vara orättvist mot den som lagt undan och i förväg betalat tillbaka pengar med anledning av en förväntad återbetalningsskyldighet, om andra som inte gjort på detta sätt skulle få sin återbetalningsskyldighet eftergiven utan en sträng prövning. De fall som enligt regeringens mening bör bli aktuella för eftergift är de där bidragstagarens möjligheter att fullgöra återbetalningen saknas under överskådlig tid. Det är viktigt att bedömningen görs på relativt lång sikt. Socialbidrag på grund av tillfälliga ekonomiska svårigheter anses inte vara tillräckligt. Enligt regeringens bedömning är en rimlig utgångspunkt för att eftergift skall kunna komma i fråga att den tid under vilken betalningsoförmågan kan förväntas bestå uppgår till minst ett år. Som utgångspunkt för bedömningen anser man att ledning bör sökas i socialbidragssystemet. De som uppbär socialbidrag och som förväntas fortsätta med detta eller som inte har högre inkomster än vad som motsvarar socialbidragsnivån skall normalt kunna komma i fråga för eftergift. Om bidragstagaren har realiserbara förmögenhetsvärden bör eftergift inte beviljas.

Regeringen har gjort bedömningen att förslaget inte leder till ökade kostnader eftersom eftergift endast skall ges till dem som ändå inte bedöms kunna fullgöra sin återbetalningsskyldighet.

I motion 1998/99:Bo12 (fp) yrkande 1 i motsvarande del föreslås att regeringen skall ge Riksförsäkringsverket i uppdrag att omedelbart granska om den samlade informationen till personer som i rätt tid anmält ändrade förhållanden till försäkringskassan varit av den karaktären att det framstår som rimligt att återkraven även för dem efterskänks.

I motion 1998/99:Bo13 (v) yrkande 1 föreslås att det skall införas en möjlighet att vid beslut om återbetalning av bostadsbidrag ta hänsyn till när under året som bidragstagarens förhållanden hade förändrats.

I fråga om *skälen för eftergift* vill utskottet anföra följande.

Genom lagförslaget avskärs den som inte fullgjort sin uppgiftsskyldighet enligt lagen eller medvetet eller av oaktsamhet lämnat felaktiga uppgifter från möjligheten att erhålla eftergift. Rena misstag av bidragstagaren eller fall där denne inte insett eller skäligen bort inse att uppgifterna var felaktiga bör dock, som anförts i propositionen, inte leda till att eftergift är utesluten. När det gäller skälen för eftergift har regeringen relativt klart utpekat vilken grupp av bostadsbidragstagare som skall kunna erhålla eftergift. Även i denna del har utskottet samma uppfattning som regeringen.

Utskottet förstår motionerna 1998/99:Bo12 (fp) och 1998/99:Bo13 (v) på så sätt att de framför allt avser den grupp av bostadsbidragstagare som har fullgjort sin uppgiftsskyldighet men inte ingår i den grupp som enligt regeringens förslag kan komma i fråga för eftergift. Samtliga bidragstagare som till följd av inkomständringar under år 1997 nu krävs på återbetalning skulle således om de fullgjort sin uppgiftsskyldighet kunna bli föremål för eftergift. Förslagen innebär att den återbetalningsskyldiges nuvarande ekonomiska förmåga skulle få en mindre betydelse vid prövningen av eftergift. Ett problem i detta sammanhang är att utskottet inte har fått tillräckligt belyst vilka återbetalningsfall som existerar. Det synes därför svårt att göra en riktig bedömning av hur motionsförslagen skulle slå. Ett annat problem är att eftergifter i dessa situationer skulle kunna uppfattas som orättvisa. Exempelvis skulle någon som i dag har en god ekonomi kunna få en relativt stor summa pengar efterskänkt. Slutligen hänger den berörda återkravssituationen intimt samman med det nuvarande bidragssystemets struktur med preliminära och slutliga bidrag och inte minst med försäkringskassornas möjligheter och benägenhet att löpande under bidragsåret fatta beslut om återbetalning för förfluten period.

Mot bakgrund härav tillstyrker utskottet det i bilaga 1 intagna lagförslaget beträffande ändring av 28 § bostadsbidragslagen. Motionerna 1998/99:Bo12 (fp) yrkande 1 i motsvarande del samt 1998/99:Bo13 (v) yrkande 1 angående betydelsen av tidpunkten för bidragstagarens ändrade förhållanden avstyrks.

Förslaget i motion 1998/99:Bo10 (m) yrkande 2 innebär att de hushåll som redan har gjort en förtida återbetalning av erhållet bostadsbidrag också bör omfattas av möjligheten till eftergift. Enligt motionen bör inte den som ansträngt sig för att göra rätt för sig missgynnas av i efterhand införda regeländringar. I dessa fall bör den som fyller kraven på eftergift återfå vad som betalats in.

Utskottet delar motionärernas principiella uppfattning att den som gjort en inbetalning inte bör missgynnas med avseende på möjligheterna att få redan inbetalade belopp återbetalade om bidragstagaren svarar mot kraven på ef-

tergift. Utskottet tvingas samtidigt konstatera att det inte synes möjligt att i alla situationer få *eftergift för en redan gjord återbetalning*. Exempel på detta är om bidragstagaren under 1997 har gjort en förtida återbetalning. Det torde emellertid höra till undantagsfallen att en person som lyckats betala felande belopp skulle bedömas sakna förmåga att göra återbetalning och därmed vara berättigad till eftergift. Det är vidare utskottets bedömning att det torde vara förenat med icke obetydliga svårigheter att för samtliga situationer skapa ett system för att bevilja eftergift på redan erlagda belopp. Utskottet vill i detta sammanhang erinra om att det totala antalet hushåll som gjort förtida återbetalningar i propositionen har angivits till 3 500. Av dessa torde dessutom bara en mindre del uppfylla de krav som ställs för erhållande av eftergift.

Utskottet är mot bakgrund av det nu anförda inte berett att ställa sig bakom motion 1998/99:Bo10 (m) yrkande 2. Det får dock förutsättas att den nu pågående utvärderingen uppmärksammar möjligheterna till eftergift eller restitution vid frivillig återbetalning av bostadsbidrag i berörda fall. Motionen avstyrks.

Omprövning och överklagande

Inom bl.a. bostadsbidragssystemet gäller en särskild ordning för omprövning, ändring och överklagande av försäkringskassans beslut. Den är mer omfattande och långtgående än förvaltningslagens motsvarande regler och gäller därför framför dessa. Ett tjänstemannabeslut (normalfallet) angående återbetalning får inte överklagas av en enskild innan det har omprövats. Ett överklagande som ges in innan överklagande får ske behandlas som en begäran om omprövning. En begäran om omprövning skall ges in till försäkringskassan inom två månader från det att den återbetalningsskyldige delgavs återbetalningsbeslutet. Ett överklagande av ett beslut i ett omprövningsärende skall göras inom två månader från den dag då klaganden fick del av beslutet.

Regeringen har föreslagit att omprövningsfristen skall utsträckas till fyra månader när det gäller återkrav för bidragsåret 1997.

Motionärerna bakom motion 1998/99:Bo14 (kd) yrkande 2 föreslår att fristen för överklagande av beslut om återbetalning skall förlängas från två till sex månader.

Enligt utskottets mening är det omprövningsfristen som har avgörande betydelse när det gäller möjligheten att ansöka om eftergift enligt de nya reglerna. Det är därför nödvändigt att förlänga denna frist. En omprövning kommer, mot bakgrund av vad regeringen erfarit om att försäkringskassorna först under mars månad påbörjade arbetet med att skicka ut beslut, vid ett genomförande av regeringsförslaget att kunna begäras fram till i vart fall någon gång under juli månad 1999. Härigenom skapas alltså ett tidsmässigt utrymme som gör det möjligt att hantera en begäran om eftergift enligt de nu föreslagna reglerna. En förlängning av överklagningsfristen torde enligt utskottets mening knappast tjäna något syfte. Det skulle tvärtom kunna ytterligare fördröja handläggningen och erhållandet av ett slutligt beslut angående bostadsbidraget för 1997, vilket enligt utskottets mening inte är eftersträvarsvärt. Mot denna bakgrund tillstyrker utskottet regeringens förslag beträff-

fande *ändring av fristen för omprövning* av återkravsbeslut för bostadsbidrag för år 1997. Motion 1998/99:Bo14 (kd) yrkande 2 om förlängd överklagningsfrist får härigenom anses vara tillgodosedd, varför den avstyrks.

1998/99:BoU9

Avgifter och räntor

I fyra motioner föreslås lättnader för återbetalningspliktiga bidragstagare såvitt gäller räntor och/eller avgifter på återbetalningsbelopp.

Motionerna 1998/99:Bo10 (m) yrkande 1 och 1998/99:Bo14 (kd) yrkande 3 innehåller förslag om att ingen ränta eller avgift skall tas ut på återbetalade delar av bostadsbidrag. I motion 1998/99:Bo12 (fp) yrkande 1 i motsvarande del förordas att ingen avgift skall tas ut på återbetalningspliktiga belopp. Motion 1998/99:Bo9 (c) yrkande 3 förespråkar en lägre avgift. I flera av motionerna framhålls att syftet med bostadsbidragen är att ge stöd till boendekostnaderna för de hushåll som ur ekonomisk synpunkt har det allra svårast. Det anges därför vara stötande att återbetalningen är förenad med en räntekostnad för den som inte har möjlighet att omedelbart betala tillbaka hela beloppet. Avgiften ifrågasätts på samma grund.

I proposition 1995/96:186 angav regeringen att det borde finnas drivkrafter som gör att bidragstagarna vid bedömningen av sin årsinkomst inte underskattar den, varför *avgift och ränta* borde betalas på utbetalade och återbetalade belopp.

De räntekrav som aktualiseras i ett återkravsärende har stöd i 6–7 §§ förordningen (1993:1138) om hantering av statliga fordringar. Förordningen är med vissa undantag tillämplig på fordringar som staten har rätt till och som inte omfattas av lagen (1993:891) om indrivning av statliga fordringar m.m. Förordningen tillämpas på fordringar inom de försäkrings- och bidragsområden som försäkringskassan administrerar. Enligt utskottets mening saknas tillräckliga skäl att beträffande bostadsbidrag förordna om avsteg från den sålunda gällande huvudregeln.

Den avgift som, om återbetalning inte har gjorts senast den 30 april 1998, tas ut på återbetalningsbeloppen uppgår till 7,39 % på återbetalningspliktiga belopp som överstiger 1 000 kr för bostadsbidrag för år 1997. Avgift kan bli föremål för eftergift om den bidragsskyldige har fullgjort sin uppgiftsskyldighet och i övrigt uppfyller kraven för eftergift. Riksförsäkringsverket har i ett internmeddelande till försäkringskassorna (Im 1999:024, 1999-02-26) ansett att bristande information utgör ett exempel på särskilda skäl enligt 28 § bostadsbidragslagen.

Mot bakgrund av de brister som har förekommit i den information som bostadsbidragstagarna har erhållit när det gäller bidragsåret 1997 anser utskottet förhållandena vara sådana att avgift inte skall utgå på återbetalningspliktiga belopp hänförliga till det året. Detta bör gälla samtliga bidragstagare som för det året har påförts nu aktuell avgift. Den som har betalat avgift skall i enlighet med det sagda återfå vad han har erlagt. Återbetalning skall ske utan ansökan härom och skall inte föregås av någon ytterligare prövning. Ett förslag till lag om avgifter avseende bostadsbidrag för 1997 med denna innebörd har i bilaga 1 fogats till betänkandet. Ett slutligt ställningstagande i frågan, när det gäller bidragsåret

1998 och framåt, bör anstå till dess att utvärderingen av bostadsbidragssystemet har slutförts.

1998/99:BoU9

Som utskottet anförde ovan bör avgiftssuttaget fr.o.m. bidragsåret 1998 övervägas ytterligare. Den utvärdering som nu pågår bör därför ägna frågan om avgiften på återbetalningspliktiga bostadsbidrag särskild uppmärksamhet. Det innebär bl.a. att utvärderingen bör ge underlag för en allsidig bedömning av det framtida behovet av en avgift. En fråga som särskilt bör belysas är avgiftens betydelse för att få till stånd förtida återbetalningar. Utskottets ställningstagande i denna del bör riksdagen som sin mening ge regeringen till känna.

Med anslutning till motionerna 1998/99:Bo9 (c) yrkande 3, 1998/99:Bo10 (m) yrkande 1, 1998/99:Bo12 (fp) yrkande 1 i motsvarande del samt 1998/99:Bo14 (kd) yrkande 3 förordar utskottet att riksdagen dels antar det i bilaga 1 intagna förslaget till lag om avgifter avseende bostadsbidrag för 1997, dels som sin mening ger regeringen till känna vad utskottet anförde om ytterligare överväganden avseende avgiftssuttaget.

Tillämpningen av vissa äldre bestämmelser om bostadsbidrag

Regeringen har föreslagit att återkravsärenden enligt punkterna 3 och 6 i övergångsbestämmelserna till lagen (1993:737) om bostadsbidrag som pågår skall avbrytas och att nämnda punkter i övergångsbestämmelserna skall upphöra att gälla. Förslaget om *tillämpningen av vissa äldre bestämmelser om bostadsbidrag*, som inte mött invändningar i motioner, tillstyrks.

Ikraftträdande m.m.

Regeringen har föreslagit att ändringen av 28 § skall träda i kraft den 1 maj 1999. En senareläggning av ikraftträdandet är utan betydelse för de föreslagna möjligheterna till eftergift. Med hänsyn till den korta tid som annars kommer att löpa mellan riksdagens beslut och *ikraftträdandet* bör förslaget till ändring i bostadsbidragslagen träda i kraft den 15 maj 1999.

Lagförslaget i övrigt har inte mött invändningar i motioner och tillstyrks av utskottet.

Avstämning

I motion 1998/99:Bo12 (fp) yrkande 2 föreslås att det skall införas en möjlighet till avstämning av bostadsbidragen löpande under året så att de som får en förbättrad ekonomisk situation skall erhålla möjlighet att avbryta mottagandet av bidrag utan att det blir krav på återbetalning av det som erhållits tidigare under året. I motion 1998/99:Bo14 (kd) yrkande 1 förespråkas halvårsvisa bidragsperioder. Till grund för förslagen i motionerna ligger främst en strävan att i ökad utsträckning förhindra att krav på återbetalning av erhållna bidrag uppkommer.

Med anledning av vad som i motionerna förordats om *avstämning* vill utskottet inledningsvis redovisa att regeringen i proposition 1995/96:186 inför

övergången till ett system med preliminärt och slutligt bostadsbidrag anförde bl.a. följande:

1998/99:BoU9

En av de stora bristerna med det nuvarande systemet för inkomstprövning är att det i efterhand är svårt att kontrollera hur stora belopp som totalt sett betalats ut utifrån felaktiga inkomstuppgifter. Skattemyndigheternas inkomstuppgifter skulle kunna användas för en sådan kontroll, men de avser alltid beskattningsår, dvs. kalenderår. Detta avviker från de inkomstuppgifter som återfinns i nuvarande bostadsbidragsregister, vilka avser den förväntade inkomsten för löpande tolv månadersperioder. Regeringen delar utredningens bedömning att det är nödvändigt att införa ett system för inkomstprövningen med realistiska möjligheter att göra definitiva avstämningar och fastställande av det utbetalade bidragsbeloppet. En slutlig avstämning och efterjustering av felaktigt utbetalda belopp minskar kostnaderna för bostadsbidragen och ökar tilltron till systemet. Regeringen anser därför att bostadsbidragen bör slutligt beräknas utifrån inkomstuppgifter som fastställs vid den årliga taxeringen och som finns att tillgå i skatteregister. Uppgifter som inte finns att tillgå i skatteregister skall lämnas av sökanden och får kontrolleras på annat sätt, t.ex. genom förfrågningar.

En bostadsbidragstagare är skyldig att omgående till försäkringskassan anmäla sådana förändringar i fråga om inkomst och andra förhållanden som kan antas innebära att slutligt bostadsbidrag inte kommer att beviljas eller kommer att beviljas med lägre belopp än det preliminära bidraget. Försäkringskassan skall ändra beslut om preliminärt bostadsbidrag om något förhållande har inträffat som skall påverka storleken av bidraget. Försäkringskassan får underlåta att besluta om ändring, om ändringen endast i ringa mån påverkar bidraget. Försäkringskassan har även laglig möjlighet att under bidragsåret besluta om återbetalning av för mycket utbetalt bostadsbidrag.

De frågor om systemet för avstämning som behandlas i de nu aktuella motionerna är av övergripande natur. Enligt utskottets mening är det för tidigt att nu ta ställning till dessa frågor. Den utvärdering av bostadsbidragen som nu pågår bör avvaktas. I utvärderingen skall bl.a. utfallet av systemet med preliminärt och slutligt bostadsbidrag särskilt belysas. Denna fråga har en direkt koppling till systemets träffsäkerhet och därmed också till utformningen av metoden för avstämning. Det får därför förutsättas att de i motionerna aktualiserade frågorna kommer att belysas i det fortsatta utredningsarbetet. Utskottet är mot bakgrund härav inte nu berett att ställa sig bakom förslagen i motionerna 1998/99:Bo12 (fp) yrkande 2 och 1998/99:Bo14 (kd) yrkande 1.

Information m.m.

Två motioner behandlar frågor om försäkringskassans information till bidragstagare.

I motion 1998/99:Bo10 (m) yrkande 3 föreslås en upplysningsskyldighet för försäkringskassan beträffande förväntade återbetalningskrav. I motion 1998/99:Bo9 (c) yrkande 4 föreslås att försäkringskassorna, för att motverka bekymmer i samband med återbetalningskrav, skall utforma information och blanketter på ett tydligt och enkelt sätt.

Enligt utskottets mening är det uppenbart att det nuvarande systemet har en alltför låg träffsäkerhet vad gäller förhållandet mellan preliminära och slut-

liga bidrag. Som lika uppenbart framstår det att den *information* som har gått ut från försäkringskassorna inte alltid har varit tillräcklig. Det ligger även nära till hands att anta att brister i informationen har bidragit till den stora mängden återkravsärenden. Mängden återkravsärenden gör också att det kan antas att administrationen kan komma att kräva mer resurser än vad som har förutsetts. Träffsäkerheten i systemet måste således höjas avsevärt i nu aktuellt avseende, vilket utskottet närmare utvecklar under avsnittet Utvärdering.

Enligt utskottets mening är det av yttersta vikt att försäkringskassorna tillser att den som ansöker om och erhåller bostadsbidrag får relevant information. Informationsbehovet varierar över tiden. Den som ansöker om bostadsbidrag bör få veta bl.a. hur bidraget beräknas. Han bör också få information om systemet med preliminärt och slutligt bostadsbidrag. Det är också av betydelse att upplysning lämnas om hur reglerna om återbetalning av bostadsbidrag fungerar samt vilka krav som i övrigt ställs. Den som anmäler inkomstförändring till försäkringskassan under bidragsåret bör i direkt anslutning till anmälan få veta vilket återbetalningskrav han kan förvänta sig och vad han skall göra för att minimera sina kostnader.

Enligt utskottets mening förtjänar de aktualiserade problemen beträffande informationen att närmare uppmärksammas. Den tidigare nämnda utvärderingen bör enligt utskottets mening ge underlag för att bedöma vilka ytterligare informationsinsatser m.m. som erfordras. Samtidigt får det förutsättas att Riksförsäkringsverket och försäkringskassorna fortlöpande kompletterar och förbättrar sin information på grundval av hittills vunna erfarenheter. Enligt vad utskottet har erfarit har så redan skett. I den mån motionerna 1998/99:Bo10 (m) yrkande 3 och 1998/99:Bo9 (c) yrkande 4 inte kan anses tillgodosedda med det anförda avstyrks de av utskottet.

Lägsta belopp för in- och utbetalning

I motion 1998/99:Bo13 (v) yrkande 2 föreslås att den gräns på 100 kr för in- och utbetalningar som finns i 22 § andra stycket bostadsbidragslagen skall ersättas av en 1 000-kronorsgräns av följande innebörd. Alla återbetalningspliktiga betalar belopp upp till 1 000 kr. Vidare skall staten endast återbetala belopp som överskrider 1 000 kr. I samma motions yrkande 3 föreslås att de i motionen föreslagna förändringarna skall gälla från den 1 januari 1997.

Utskottet delar motionärernas bedömning att en ändring av *gränsen för in- och utbetalningar* i 22 § bostadsbidragslagen skulle väsentligt minska antalet återkravsärenden och därmed också minska försäkringskassornas arbetsbelastning. Konsekvenserna av förslaget är dock inte tillräckligt belysta. När det gäller förslagets retroaktiva verkan kan nämnas t.ex. att den som, till följd av ett slutligt beslut om bostadsbidrag för år 1997 efter avstämning mot taxerad inkomst, redan fått ytterligare bostadsbidrag utbetalat skulle riskera att drabbas av ett nytt beslut som innebär att vad som utbetalats skall återbetalas. Detta skulle strida mot vad som allmänt anses gälla beträffande gynnande besluts orubblighet. Förslaget förtjänar dock att belysas ytterligare och torde kunna behandlas i samband med den utvärdering som skall göras och den beredning som därefter tar vid inom Regeringskansliet. Mot denna bak-

Avbetalningsplaner

I motion 1998/99:Bo12 (fp) yrkande 1 i motsvarande del förespråkas generösa avbetalningsplaner. Enligt motionen är det rimligt att den som fått krav på återbetalning får en längre tid på sig för att betala tillbaka.

Enligt förordningen (1993:1138) om hantering av statliga fordringar får skäligt anstånd med betalning medges. Anstånd utöver ett år får medges om det är till fördel för staten eller om det i övrigt finns synnerliga skäl. Det bör noteras att om det är till fördel för staten så är det ett tillräckligt skäl för att anstånd över ett år skall kunna beviljas. Enligt utskottets mening finns det således stora möjligheter att i de fall det behövs träffa överenskommelser om långa avbetalningsperioder. Det får förutsättas att försäkringskassorna också använder sig av de formella möjligheter som finns att träffa överenskommelser om långtgående *avbetalningsplaner*. Den information som har bibringats bostadsutskottet ger inte heller stöd för att försäkringskassorna skulle tillämpa reglerna för restriktivt. Enligt bostadsutskottets mening framstår det därför inte som nödvändigt att föreslå någon ändring i nu aktuellt avseende. Motion 1998/99:Bo12 (fp) yrkande 1 i motsvarande del angående avbetalningsplaner avstyrks i den mån den inte kan anses vara tillgodosedd.

Återbetalningsskyldighetens inträde

I motion 1998/99:Bo14 (kd) yrkande 4 föreslås att återbetalningsskyldighet inte skall inträda förrän ett eventuellt överklagande har behandlats och nytt beslut har fattats.

Beslut om återbetalningsskyldighet gäller omedelbart. En motsvarande bestämmelse gäller bl.a. för de förmåner som regleras i lagen om allmän försäkring. En senareläggning av återbetalningsskyldighetens inträde skulle därför innebära ett avsteg från vad som i allmänhet gäller. *Återbetalningsskyldighetens inträde* ligger också till grund för ränteberäkningen. En förändring på det sätt som har föreslagits av motionärerna skulle få till följd att det skulle vara ekonomiskt fördelaktigt att till sista instans överklaga ett beslut om återbetalning trots vetskap om att överklagandet är lönlöst i sak. Den klagande skulle härigenom kunna erhålla ett räntefritt lån för ytterligare ett antal månader. Enligt utskottets mening saknas tillräckliga skäl att bifalla motionen. Motion 1998/99:Bo14 (kd) yrkande 4 angående återbetalningsskyldighetens inträde avstyrks.

Utvärderingen av bostadsbidragen m.m.

Regeringen har i regleringsbrev för år 1997 uppdragit åt Riksförsäkringsverket att utvärdera effekter och resultat av de nya bestämmelserna för bostadsbidragen. Systemet med preliminärt och slutligt bostadsbidrag skall belysas särskilt. Verket har hittills lagt fram två delrapporter. Under hand har dessu-

tom redovisningar gjorts av bl.a. det preliminära utfallet av de slutliga bostadsbidragen för det första bidragsåret 1997. Därutöver har Riksförsäkringsverket helt nyligen redovisat resultatet av en telefonintervjuundersökning om åsikterna och kunskaperna om det nya bostadsbidraget. Utvärderingsuppdraget i sin helhet skall slutredovisas senast den 1 september 1999. Vid den redovisning av det preliminära utfallet av systemet med preliminärt och slutligt bostadsbidrag som gjordes inför utskottet av företrädare för Socialdepartementet den 16 februari 1999 framkom att regeringen avsåg att uppmana Riksförsäkringsverket att påskynda den slutliga utvärderingen. Enligt uppgift från Regeringskansliet har så också skett.

Någon bredare utvärdering av det nya bostadsbidragssystemet har enligt motion 1998/99:Bo9 (c) hittills inte kunnat ske. I motionens yrkande 1 föreslås därför att Riksförsäkringsverket bör ges i uppdrag att göra en total utvärdering av systemet för att belysa måluppfyllelse och effektiviseringsresultat. Även en analys av varför andelen korrekt lämnade bidrag är så låg och hur den andelen kan höjas föreslås ingå i analysen. Enligt förslaget bör regeringen återkomma till riksdagen med en redovisning av utvärderingen senast vid årsskiftet 1999/2000.

Med utgångspunkt i den pågående utvärderingen av bostadsbidragen läggs i två motioner fram förslag som avser inriktningen av utvärderingen och de förslag som förutsätts följa denna.

I motion 1998/99:Bo7 (s) lyfts bostadsbidragens bostadspolitiska roll fram. Mot bakgrund härav förordas att den pågående utvärderingen av bostadsbidragen bör ligga till grund för ett bostadsbidragssystem som har betydligt större träffsäkerhet än dagens system. Det är enligt motionen angeläget att de hushåll som behöver samhällets stöd kan känna trygghet i att de under själva bidragstiden får det stöd som reglerna förutsätter. Målet anges därför vara att felprocenten skall motsvara den andel som i dag kan uppskattas få rätt bostadsbidrag redan under löpande bidragsår, dvs. 10 %.

Med hänvisning till det stora antalet hushåll som krävs på återbetalning av utbetalade bostadsbidrag finns det enligt motion 1998/99:Bo8 (s) skäl att göra en mycket noggrann analys av de praktiska konsekvenserna av dagens bostadsbidragssystem. Enligt förslaget bör den pågående utvärderingen innehålla en mer ingående analys av om systemet är långsiktigt hållbart eller om det bör ersättas med ett system som bygger på låginkomsttagares aktuella inkomst. Utvärderingen föreslås vidare beakta om det nya systemet har sådana marginaleffekter att bostadsbidragen blir mindre effektiva som konsumtionsstöd. Avslutningsvis förordas dessutom att förutsättningarna för att skapa ett tillfredsställande kontrollsystem utan årsavräkning skall studeras.

Med anledning av vad som i motionerna anförts om *inriktningen av utvärderingen av bostadsbidragen m.m.* vill utskottet anföra följande.

Riksförsäkringsverket har, som framgår ovan, fått i uppdrag att göra en utvärdering av de bostadsbidragsregler som tillämpas sedan år 1997. Med avseende på de betydande förändringar i bostadsbidragssystemet som vidtagits är det viktigt att en så bred utvärdering som möjligt av systemets effekter m.m. kommer till stånd. Stor enighet har också rått om att systemet måste utvärderas och att denna utvärdering bör ske så snart som det låter sig göras. Något tillkännagivande om en total utvärdering i enlighet med förslaget i

motion 1998/99:Bo9 (c) yrkande 1 i denna del kan därför inte anses erforderligt. Den utvärdering som nu pågår får anses i allt väsentligt ha den omfattning som förordas i motionen.

En komplikation när det gäller tidpunkten för utvärderingens slutförande är den del av det nya systemet som innebär att slutligt bostadsbidrag fastställs först sedan taxeringen för det aktuella bidragsåret föreligger. För de bidrag som utgick under 1997 innebär det att det slutliga bostadsbidraget inte har kunnat fastställas förrän helt nyligen. Trots detta finns det enligt utskottets mening anledning att söka påskynda den pågående utvärderingen. Som redovisats ovan har också Riksförsäkringsverket uppmanats att lägga fram den slutliga utvärderingen före den 1 september, dvs. före den ursprungliga sista tidpunkten för utvärderingen.

Trots att en mera fullständig utvärdering ännu inte föreligger står det redan nu klart att det nya bostadsbidragssystemet uppvisar vissa brister. De preliminära resultat som hittills har lagts fram visar bl.a. att träffsäkerheten i systemet är mindre god. Det är sålunda endast omkring 10 % av bidragstagnarna som fått rätt bostadsbidrag i den bemärkelsen att det slutliga bostadsbidraget vid avstämningen visat sig motsvara det preliminära bostadsbidraget. Enligt utskottets mening är detta inte tillfredsställande. Det finns därför anledning att ägna frågan om de preliminära bidragens träffsäkerhet särskild uppmärksamhet. Även om Riksförsäkringsverket i sin utvärdering har till uppgift att särskilt belysa systemet med preliminärt och slutligt bostadsbidrag finns det enligt utskottets mening underlag för bedömningen att frågan om bostadsbidragssystemets träffsäkerhet måste prioriteras i det fortsatta utvärderingsarbetet. Det innebär bl.a. att orsakerna till att träffsäkerheten inte är tillräckligt god bör belysas och att möjliga åtgärder till att förbättra den bör övervägas.

Vad utskottet nu med anledning av motionerna 1998/99:Bo7 (s), 1998/99:Bo8 (s) samt 1998/99:Bo9 (c) yrkande 1 i denna del anfört om inriktningen av utvärderingen m.m. bör riksdagen som sin mening ge regeringen till känna.

I motion 1998/99:Bo9 (c) yrkande 2 förordas att utvärderingen av bostadsbidragen också bör omfatta bidragsförändringar som föranletts av särskilda skäl. Som exempel på ett sådant särskilt skäl nämns i motionen om ett bidragsberättigat barn i familjen avlider. Enligt förslaget bör i dessa fall en övergångstid för minskningen av bostadsbidraget införas.

Det kan även enligt utskottets mening finnas situationer där det kan vara motiverat att på olika sätt lindra bördan för ett bidragshushåll som drabbats av t.ex. ett dödsfall. Dessa situationer kan dock sinsemellan vara mycket olika. Det torde därför vara svårt att med generellt utformade bestämmelser fånga in alla de fall som kan vara aktuella. I den mån den pågående utvärderingen ger indikationer om att t.ex. återbetalningskrav har sin upprinnelse i händelser av detta slag får det förutsättas att frågan uppmärksammas utan något särskilt tillkännagivande från riksdagen om detta. I den mån förslaget i motion 1998/99:Bo9 (c) yrkande 2 om *bidragsförändringar av särskilda skäl* inte kan anses tillgodosett med det nu anförda avstyrks det av utskottet.

Förslag om hur den bostadsbidragsgrundande inkomsten skall beräknas för egenföretagare förs fram i motionerna 1998/99:Bo9 (c) yrkande 5, 1998/99:Bo10 (m) yrkande 4, 1998/99:Bo11 (c), 1998/99:Bo12 (fp) yrkande 3 samt 1998/99:Bo14 (kd) yrkande 5. I motionerna framhålls de olikheter som i dag finns inom olika bidragssystem när det gäller att beräkna inkomsten för egenföretagare. Reglerna uppfattas enligt motionerna som krångliga och dessutom som orättvisa – något som anges motverka egenföretagande. För att i någon mån komma till rätta med detta föreslås i motionerna att enhetliga regler skall införas för beräkning av inkomsten i olika bidragssystem m.m. Enligt förslagen kan detta åstadkommas bl.a. genom att avsättning till periodiseringsfond inte skall tillföras inkomsten från näringsverksamhet.

I och med att det nya bostadsbidragssystemet började tillämpas den 1 januari 1997 ändrades också *inkomstbegreppet för egenföretagare*. Förändringen består främst i att fr.o.m. detta år skall den del av den bostadsbidragsgrundande inkomsten som består av inkomst från näringsverksamhet ökas med belopp som avser avsättning till periodiseringsfond, ökning av expansionsmedel eller utgift för egen pension intill ett halvt basbelopp. Som skäl för förändringen angavs bl.a. att skattelagstiftningen ger möjlighet för egenföretagare att vidta olika resultatreglerande åtgärder som i bostadsbidragssammanhang ansågs gynna näringsinkomster.

Vid sin behandling av förslaget i denna del uttalade utskottet att strävan var att löntagare och egenföretagare vid ansökan om bostadsbidrag skulle behandlas på ett likvärdigt sätt. Samtidigt var det enligt utskottet inte helt okomplicerat att med utgångspunkt i egenföretagares taxerade inkomst räkna fram en med löntagare jämförbar inkomstnivå. I sammanhanget framhöll också utskottet att det av propositionen framgick att inkomstbegreppet för egenföretagare borde ses över inom flera delar av bidrags- och socialförsäkringssystemen. De nya reglerna var därför att betrakta som tillfälliga i avvaktan på en sådan översyn.

Sedan utskottets ställningstagande våren 1996 har regeringen tillsatt en särskild utredare med uppdrag att göra en översyn av inkomstbegreppen i de författningar som reglerar olika bidrags- och socialförsäkringsförmåner. Utredningsarbetet, som nu är avslutat, har resulterat i betänkandet Förmån efter inkomst – samordnat inkomstbegrepp för bostadsstöden och nya kvalifikationsregler för sjukpenninggrundande inkomst (SOU 1997:85). I betänkandet tas bl.a. upp frågan om hur inkomstbegreppet inom de båda bostadsstödssystemen bostadsbidrag till barnfamiljer m.fl. och bostadstillägg till pensionärer skall kunna samordnas. I detta sammanhang berörs även frågan om inkomstbegreppet för egenföretagare m.m. Utredningsbetänkandet bereds för närvarande inom Regeringskansliet.

Som framgår ovan förutsattes det redan vid tillkomsten av de nuvarande reglerna för hur egenföretagares bostadsbidragsgrundande inkomst skall beräknas att en översyn skulle komma till stånd. En sådan översyn har nu genomförts och det förslag som den föranlett bereds inom Regeringskansliet. Enligt utskottets mening bör resultatet av denna beredning avvaktas. Motionerna 1998/99:Bo9 (c) yrkande 5, 1998/99:Bo10 (m) yrkande 4, 1998/99:

Hemställan

Utskottet hemställer

1. beträffande *skälen för eftergift*

att riksdagen med bifall till regeringens förslag och med avslag på motionerna 1998/99:Bo12 yrkande 1 i motsvarande del samt 1998/99:Bo13 yrkande 1 antar det i bilaga 1 intagna lagförslaget i motsvarande del,

res. 1 (v)

2. beträffande *eftergift för redan gjord återbetalning*

att riksdagen avslår motion 1998/99:Bo10 yrkande 2,

3. beträffande *fristen för omprövning*

att riksdagen med bifall till regeringens förslag och med avslag på motion 1998/99:Bo14 yrkande 2 antar det i bilaga 1 intagna lagförslaget i motsvarande del,

4. beträffande *tillämpningen av vissa äldre bestämmelser om bostadsbidrag*

att riksdagen med bifall till regeringens förslag antar det i bilaga 1 intagna lagförslaget i motsvarande del,

5. beträffande *avgift och ränta*

att riksdagen med anledning av motionerna 1998/99:Bo9 yrkande 3, 1998/99:Bo10 yrkande 1, 1998/99:Bo12 yrkande 1 i motsvarande del samt 1998/99:Bo14 yrkande 3

a) antar det i bilaga 1 intagna lagförslaget i motsvarande del,

b) som sin mening ger regeringen till känna vad utskottet anför,

res. 2 (m, kd, c, fp)

6. beträffande *ikraftträdandet*

att riksdagen med anledning av regeringens förslag antar det i bilaga 1 intagna lagförslaget i motsvarande del,

7. beträffande *lagförslaget i övrigt*

att riksdagen med bifall till regeringens förslag antar det i bilaga 1 intagna lagförslaget i motsvarande del,

8. beträffande *avstämning*

att riksdagen avslår motionerna 1998/99:Bo12 yrkande 2 samt 1998/99:Bo14 yrkande 1,

res. 3 (kd, fp)

9. beträffande *information*

att riksdagen avslår motionerna 1998/99:Bo9 yrkande 4 samt 1998/99:Bo10 yrkande 3,

10. beträffande *gränsen för in- och utbetalningar*

att riksdagen avslår motion 1998/99:Bo13 yrkandena 2 och 3,

res. 4 (v)

11. beträffande *avbetalningsplaner*
att riksdagen avslår motion 1998/99:Bo12 yrkande 1 i motsvarande del,

res. 5 (fp)

12. beträffande *återbetalningsskyldighetens inträde*
att riksdagen avslår motion 1998/99:Bo14 yrkande 4,

res. 6 (kd)

13. beträffande *inriktningen av utvärderingen av bostadsbidragen m.m.*

att riksdagen med anledning av motionerna 1998/99:Bo7, 1998/99:Bo8 samt 1998/99:Bo9 yrkande 1 som sin mening ger regeringen till känna vad utskottet anför,

14. beträffande *bidragsförändringar av särskilda skäl*
att riksdagen avslår motion 1998/99:Bo9 yrkande 2,

res. 7 (c)

15. beträffande *inkomstbegreppet för egenföretagare*
att riksdagen avslår motionerna 1998/99:Bo9 yrkande 5, 1998/99:Bo10 yrkande 4, 1998/99:Bo11, 1998/99:Bo12 yrkande 3 samt 1998/99:Bo14 yrkande 5.

res. 8 (m, kd, c, fp)

Stockholm den 21 april 1999

På bostadsutskottets vägnar

Knut Billing

I beslutet har deltagit: Knut Billing (m), Lennart Nilsson (s), Bengt-Ola Rytter (s), Lilian Virgin (s), Owe Hellberg (v), Sten Andersson (m), Carina Moberg (s), Inga Berggren (m), Anders Ygeman (s), Siw Wittgren-Ahl (s), Sten Lundström (v), Ulla-Britt Hagström (kd), Carl-Erik Skårman (m), Helena Hillar Rosenqvist (mp), Rigmor Ahlstedt (c), Yvonne Ångström (fp) och Harald Bergström (kd).

Reservationer

1. Skälen för eftergift (mom. 1)

Owe Hellberg (v) och Sten Lundström (v) anser

dels att den del av utskottets yttrande som på s. 7 börjar med "Utskottet förstår" och slutar med "förhållanden avstyrks" bort ha följande lydelse:

Regeringens förslag tar inte hänsyn till varför de många återbetalningskraven har uppstått. En del av förklaringen till att så många och så stora återbetalningskrav uppkommit står enligt utskottets mening att finna i att försäkringskassorna varit obenägna att under löpande bidragsår besluta om återbe-

talning i fall där en anmäld inkomständring motiverat sådant beslut. Många bidragstagare känner sig därför orättvist behandlade när de, trots att de har fullgjort sin uppgiftsskyldighet, drabbas av återbetalningskrav. Lagförslaget bör således kompletteras med en möjlighet att vid bedömningen av om särskilda skäl föreligger beakta när en inkomständring som föranlett återkrav inträffade.

I enlighet med förslaget i motion 1998/99:Bo13 (v) bör sålunda bostadsbidragslagen kompletteras med en godtrosbestämmelse som motsvarar den som fanns i 1986 års lag. Det innebär att den som fullgjort sin uppgiftsskyldighet inte skall behöva betala tillbaka bidrag som ligger före tiden för ändringen.

Vad utskottet nu med anledning av motion 1998/99:Bo13 (v) yrkande 1 anför bör riksdagen som sin mening ge regeringen till känna. I den mån förslaget i motion 1998/99:Bo12 (fp) yrkande 1 i motsvarande del inte kan anses tillgodosett med det nu anförda avstyrks det av utskottet.

dels att utskottets hemställan under 1 bort ha följande lydelse:

1. beträffande *skälen för eftergift*

att riksdagen med bifall till regeringens förslag samt med anledning av motion 1998/99:Bo13 yrkande 1 och med avslag på motion 1998/99:Bo12 yrkande 1, detta yrkande i motsvarande del,

- a) antar det i bilaga 1 intagna lagförslaget i motsvarande del,
- b) som sin mening ger regeringen till känna vad utskottet anför,

2. Avgift och ränta (mom. 5)

Knut Billing (m), Sten Andersson (m), Inga Berggren (m), Ulla-Britt Hagström (kd), Carl-Erik Skärman (m), Rigmor Ahlstedt (c), Yvonne Ångström (fp) och Harald Bergström (kd) anser

dels att den del av utskottets yttrande som på s. 9 börjar med "I proposition" och på s. 10 slutar med "avseende avgiftsuttaget" bort ha följande lydelse:

Den avgift som tas ut av återbetalningspliktiga bostadsbidragstagare måste enligt utskottets mening ses i ljuset av att bostadsbidragens primära uppgift är att ge möjlighet för resurssvaga hushåll att efterfråga goda och tillräckligt rymliga bostäder. Det framstår mot denna bakgrund inte som lämpligt att ytterligare belasta dessa hushåll med en avgift. Systemet med avgifter på återbetalningspliktiga belopp avviker dessutom från vad som i allmänhet gäller för de bidragsformer m.m. som försäkringskassan administrerar. Redan mycket små inkomstökningar kan medföra relativt stora återbetalningskrav och därtill hörande uttag av avgifter. Ett inte försumbart antal av de nu aktuella återbetalningskraven har dessutom föregåtts av för bidragstagaren otillräcklig information från försäkringskassan. Det gäller inte minst i fråga om vilka avgifter som utgår på återbetalningspliktiga belopp och möjligheterna för den enskilde att genom frivillig förtida återbetalning undgå att behöva betala avgift. Enligt utskottets mening saknas mot denna bakgrund tillräckliga skäl att behålla avgiften. I enlighet med förslagen i motionerna 1998/99:Bo9 (c) yrkande 3, 1998/99:Bo10 (m) yrkande 1, 1998/99:Bo12 (fp) yrkande 1 i motsvarande del samt 1998/99:Bo14 (kd) yrkande 3 bör därför

bestämmelserna om avgift i 22 § bostadsbidragslagen tas bort. Avgift som har betalats eller på annat sätt erlagts skall återbetalas. Ett lagförslag med denna innebörd har som bilaga 2 fogats till betänkandet.

dels att utskottets hemställan under 5 bort ha följande lydelse:

5. beträffande *avgift och ränta*

att riksdagen med anledning av motionerna 1998/99:Bo9 yrkande 3, 1998/99:Bo10 yrkande 1, 1998/99:Bo12 yrkande 1 i motsvarande del samt 1998/99:Bo14 yrkande 3 antar det i bilaga 2 intagna lagförslaget,

3. Avstämning (mom. 8)

Ulla-Britt Hagström (kd), Yvonne Ångström (fp) och Harald Bergström (kd) anser

dels att den del av utskottets yttrande som på s. 10 börjar med "Med anledning" och på s. 11 slutar med "yrkande 1" bort ha följande lydelse:

I takt med att erfarenheter vinnas av det praktiska utfallet av dagens bostadsbidragssystem framstår det som alltmer uppenbart att systemet uppvisar sådana brister att åtgärder nu måste vidtas. Vad som erfordras är enligt utskottets mening åtgärder som dels lindrar bördan för de hushåll som redan drabbats av de nya reglerna, dels skapar ett hållbart system för framtiden. Ett av de problem som det framstår som mest angeläget att komma till rätta med är den stora skillnad som för många hushåll uppkommer mellan det preliminära och det slutliga bostadsbidraget. Ett av de främsta skälen till den dåliga träffsäkerhet som bidragen uppvisar i detta avseende är hur avstämningen i dag går till. Trots att hushållen anmält ändrade inkomster under bidragsåret på det sätt som reglerna förutsätter har de i efterhand drabbats av krav på återbetalningar som uppgår till betydande belopp.

Det är i dag inte ovanligt att ett hushålls inkomster varierar under ett år på ett sätt som gör det svårt att i förväg beräkna hur stor årsinkomsten kommer att bli. Exempel på detta är när man går från arbetslöshet eller studier till arbete eller när man plötsligt drabbas av arbetslöshet. I dessa situationer hjälper det ofta inte att anmäla ändrad inkomst för att rätt bostadsbidrag skall utgå under bidragsåret. Marginaleffekterna i dagens system är också påtagliga. Det kan i vissa situationer vara mer lönsamt att vänta till kommande bidragsår med att ta ett arbete med tanke på de återkrav av bostadsbidrag som man annars kan komma att drabbas av.

Sammantaget talar enligt utskottets mening starka skäl för att dagens system för avstämning av bostadsbidragen måste reformeras. I enlighet med förslagen i motionerna 1998/99:Bo12 (fp) och 1998/99:Bo14 (kd) måste sålunda en avstämning ske med tätare intervall än vad dagens regler förutsätter. Målet bör vara att avstämningen skall ske med sådana intervall och på ett sådant sätt att korrigeringar endast i undantagsfall skall behöva göras efter bidragsårets utgång.

Vad utskottet nu med anslutning till förslagen i motionerna 1998/99:Bo12 (fp) yrkande 2 samt 1998/99:Bo14 (kd) yrkande 1 anfört om avstämningsperiodens längd bör riksdagen som sin mening ge regeringen till känna.

8. beträffande *avstämning*

att riksdagen med anledning av motionerna 1998/99:Bo12 yrkande 2 samt 1998/99:Bo14 yrkande 1 som sin mening ger regeringen till känna vad utskottet anför,

4. Gränsen för in- och utbetalningar (mom. 10)

Owe Hellberg (v) och Sten Lundström (v) anser

dels att den del av utskottets yttrande som på s. 12 börjar med "Utskottet delar" och på s. 13 slutar med "riksdagens bifall" bort ha följande lydelse:

En ändring av *gränsen för in- och utbetalningar* i 22 § bostadsbidragslagen skulle väsentligt minska antalet återkravsärenden och därmed minska försäkringskassornas arbetsbelastning. Det framstår vidare som uppenbart att de positiva effekterna av förslaget överväger de negativa. Motionsförslaget bör dock modifieras på så sätt att det inte leder till att någon blir skyldig att återbetala vad han i samband med nu gjord avstämning redan erhållit i utbetalning av tidigare för lite utbetalt bostadsbidrag. Utskottet förordar således att 22 § ändras så att det framgår att belopp upp till 1 000 kr alltid skall återbetalas. Dessutom skall det av bestämmelserna framgå att endast belopp som överskrider 1 000 kr skall utbetalas. Med undantag för utbetalningar av för lite erhållit bostadsbidrag som försäkringskassan redan verkställt, skall bestämmelserna tillämpas på bidrag som lämnats fr.o.m. den 1 januari 1997. Detta bör utskottet med anledning av motion 1998/99:Bo13 (v) yrkandena 2 och 3 som sin mening ge regeringen till känna.

dels att utskottets hemställan under 10 bort ha följande lydelse:

10. beträffande *gränsen för in- och utbetalningar*

att riksdagen med anledning av motionerna 1998/99:Bo13 yrkandena 2 och 3 riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad utskottet anför,

5. Avbetalningsplaner (mom. 11)

Yvonne Ångström (fp) anser

dels att den del av utskottets yttrande som på s. 13 börjar med "Enligt förordningen" och slutar med "vara tillgodosedd" bort ha följande lydelse:

Som framhållits i motion 1998/99:Bo12 (fp) yrkande 1 är det viktigt att det finns möjligheter till generösa avbetalningsplaner. Även i fall där försäkringskassan inte bedömer en önskvärd avbetalningsplan vara till fördel för staten kan det finnas skäl att tillåta avbetalningsplaner på längre tid än ett år. Enligt den nu gällande ordningen krävs det i så fall att det föreligger synnerliga skäl. Enligt utskottets mening är detta inte lämpligt. Kravet härvidlag bör därför mjukas upp. Vad utskottet nu med anledning av motion 1998/99:Bo12 (fp) yrkande 1 i motsvarande del anför bör riksdagen som sin mening ge regeringen till känna.

11. beträffande *avbetalningsplaner*

att riksdagen med anledning av motion 1998/99:Bo12 yrkande 1 i motsvarande del som sin mening ger regeringen till känna vad utskottet anfört,

6. Återbetalningsskyldighetens inträde (mom. 12)

Ulla-Britt Hagström (kd) och Harald Bergström (kd) anser

dels att den del av utskottets yttrande som på s.13 börjar med "Beslut om" och slutar med "inträde avstyrks" bort ha följande lydelse:

Utskottet har ovan förordat att de avgifter som i dag kan utgå på de bostadsbidrag som skall betalas tillbaka skall tas bort. Bakom utskottets ställningstagande i denna del ligger bl.a. bedömningen att bidragshushållens ekonomi inte skall belastas med en avgift. Normalt är det fråga om resurs-svaga hushåll med låga inkomster. Av samma skäl bör inte heller dessa hushåll tvingas att betala in återkrävda bostadsbidrag i de fall man begärt omprövning eller om överklagande skett. Det är naturligtvis inte rimligt att bostadsbidragstagaren skall tvingas betala in belopp som denne sedan kan komma att återfå. I enlighet med förslaget i motion 1998/99:Bo14 (kd) yrkande 4 bör sålunda återbetalningsskyldigheten inträda först sedan beslutet vunnit laga kraft. Utskottets ställningstagande i denna del bör riksdagen som sin mening ge regeringen till känna.

dels att utskottets hemställan under 12 bort ha följande lydelse:

12. beträffande *återbetalningsskyldighetens inträde*

att riksdagen med anledning av motion 1998/99:Bo14 yrkande 4 som sin mening ger regeringen till känna vad utskottet anfört,

7. Bidragsförändringar av särskilda skäl (mom. 14)

Rigmor Ahlstedt (c) anser

dels att den del av utskottets yttrande som på s. 15 börjar med "Det kan" och slutar med "av utskottet" bort ha följande lydelse:

Som framhålls i motion 1998/99:Bo9 (c) finns det situationer där det inte är rimligt att bostadsbidraget sätts ned med omedelbar verkan. Ett exempel på en sådan situation är om ett barn avlider i bidragshushållet. Den familj som drabbas av en så tragisk händelse förtjänar på alla sätt samhällets stöd. Att i den situationen omedelbart minska bostadsbidraget och kanske återkräva delar av redan utbetalat bidrag är självfallet inte rimligt. Det första en av sorg drabbad familj skall tvingas ta itu med är naturligtvis inte bostadsbidragen och bostadssituationen. I stället bör familjen stödjas genom att bostadsbidragen löper vidare under en övergångsperiod. Den nu pågående utvärderingen av bostadsbidragen bör därför omfatta också denna fråga och hur en övergångsregel kan utformas.

Vad utskottet nu med anslutning till motion 1998/99:Bo9 (c) yrkande 2 anfört om införande av övergångstid för bidragsförändringar när det finns särskilda skäl bör riksdagen som sin mening ge regeringen till känna.

dels att utskottets hemställan under 14 bort ha följande lydelse:

14. beträffande *bidragsförändringar av särskilda skäl*
att riksdagen med anledning av motion 1998/99:Bo9 yrkande 2 som sin mening ger regeringen till känna vad utskottet anfört,

8. Inkomstbegreppet för egenföretagare (mom. 15)

Knut Billing (m), Sten Andersson (m), Inga Berggren (m), Ulla-Britt Hagström (kd), Carl-Erik Skårman (m), Rigmor Ahlstedt (c), Yvonne Ångström (fp) och Harald Bergström (kd) anser

dels att den del av utskottets yttrande som på s. 16 börjar med "I och" och på s. 17 slutar med "hänvisning härtill" bort ha följande lydelse:

Den som är egenföretagare och har inkomst från näringsverksamhet behandlas i dag mycket olika i flera av samhällets bidrags- och stödsystem. Skälen till detta är framför allt att inkomsten beräknas på skilda sätt i olika system. Det är naturligtvis inte rimligt. Oavsett om det är fråga om att inkomsten skall ligga till grund för ersättning för inkomstbortfall vid t.ex. sjukdom eller för bostadsbidrag skall den naturligtvis beräknas på ett enhetligt sätt. Noterbart är också att inkomsten inte ens beräknas på samma sätt i de båda bostadsbidragssystemen bostadsbidrag till barnfamiljer m.fl. respektive bostadstillägg till pensionärer.

Det främsta skälet till att inkomstbegreppet för egenföretagare i bostadsbidragssystemet skiljer sig från det i andra bidrags- och stödsystem är de förändringar som vidtogs fr.o.m. bidragsåret 1997. Förändringarna innebär att inkomsten från näringsverksamhet ökas bl.a. med belopp som avser avsättning till periodiseringsfond samt ökning av expansionsmedel. Skälen för denna ändring angavs bl.a. vara de möjligheter som egenföretagare hade att genom avsättningar för dessa ändamål reglera sin inkomst. Det är enligt utskottets mening ett betraktelsesätt som utgår från föreställningen att en egenföretagare gör avsättningar främst för att på olika sätt anpassa sin inkomst till vad som är mest förmånligt ur bidrags- eller skattesynpunkt. Så är naturligtvis inte fallet. Avsättningarna är i stället normalt sett föranledda av företagarens omsorg om företagets utveckling och stabilitet. Möjligheterna till fondering av detta slag har tillkommit för att ge företagen möjlighet att agera mera långsiktigt genom de ekonomiska reserver som skapas.

Det sätt på vilket den bostadsbidragsgrundande inkomsten nu beräknas för egenföretagare missgynnar dessa framför vanliga löntagare. En effekt av detta är att företagandet i sig missgynnas. I en situation där egenföretagande i stället bör uppmuntras och stödjas är detta naturligtvis helt olämpligt. I enlighet med förslagen i de nu aktuella motionerna bör därför inkomstbegreppet för den som har inkomst från näringsverksamhet justeras så att för näringsverksamheten nödvändiga avsättningar till periodiseringsfond, ökning av expansionsmedel m.m. inte i räknas in i den bidragsgrundande inkomsten.

Vad utskottet nu med anslutning till motionerna 1998/99:Bo9 (c) yrkande 5, 1998/99:Bo10 (m) yrkande 4, 1998/99:Bo11 (c), 1998/99:Bo12 (fp) yrkande 3 samt 1998/99:Bo14 (kd) yrkande 5 anför om inkomstbegreppet för egenföretagare bör riksdagen som sin mening ge regeringen till känna.

dels att utskottets hemställan under 15 bort ha följande lydelse:

15. beträffande *inkomstbegreppet för egenföretagare*
att riksdagen med anledning av motionerna 1998/99:Bo9 yrkande 5, 1998/99:Bo10 yrkande 4, 1998/99:Bo11, 1998/99:Bo12 yrkande 3 samt 1998/99:Bo14 yrkande 5 som sin mening ger regeringen till känna vad utskottet anför.

Särskilda yttranden

1. Eftergift för redan gjord återbetalning (mom. 2)

Knut Billing (m), Sten Andersson (m), Inga Berggren (m), Ulla-Britt Hagström (kd), Carl-Erik Skårman (m), Rigmor Ahlstedt (c), Yvonne Ångström (fp) och Harald Bergström (kd) anför:

Det är naturligtvis helt oacceptabelt om bidragstagare behandlas olika. Det gäller självfallet också i fråga om eftergift av krav på återbetalning av bostadsbidrag. En konsekvens av detta ställningstagande är att den som frivilligt i förväg har betalat tillbaka bostadsbidrag som annars skulle komma att återkrävas också skall kunna få tillbaka vad som betalats in om han eller hon svarar mot kraven på eftergift.

Det är vår bedömning att majoriteten av dem som gjort frivilliga inbetalningar kan få dessa återbetalade redan med dagens regelsystem. Samtidigt är det naturligtvis svårt att utan närmare undersökning avgöra i vilken utsträckning detta är riktigt. Det är därför viktigt att den pågående utvärderingen uppmärksammar frågan om eftergift eller restitution vid frivillig återbetalning av bostadsbidrag på det sätt som utskottet förutsatt. I den mån det visar sig att hushåll som svarar mot kraven på eftergift inte kan återfå redan gjorda återbetalningar förutsätter vi att det kommer att läggas fram förslag som möjliggör återbetalning också för dessa hushåll. Skulle så inte bli fallet avser vi att återkomma till riksdagen med förslag om sådan återbetalning.

2. Avstämning (mom. 8)

Knut Billing (m), Sten Andersson (m), Inga Berggren (m) och Carl-Erik Skårman (m) anför:

Systemet med preliminära och slutliga bostadsbidrag har, som också utskottet framhållit, brister vad gäller träffsäkerheten. Vi står därför bakom utskottets tillkännagivande om att träffsäkerheten måste förbättras. Det är i detta sammanhang viktigt att framhålla att det nuvarande systemet gör att stora grupper drabbas av betydande återbetalningskrav. De mest frekventa fallen

torde avse personer som under bidragsåret alternerar mellan studier, arbetslöshet, socialbidrag och arbete. Men även många som efter utdragna löneförhandlingar först under årets sista månader erhåller en retroaktiv löneförhöjning drabbas av systemet. Det är av stor betydelse att den kommande utvärderingen får den av utskottet avsedda inriktningen. I detta sammanhang vill vi även hänvisa till vad vi i vårt särskilda yttrande till betänkande 1998/99:BoU1 uttalade beträffande bl.a. det uppdrag Riksförsäkringsverket redan då erhållit avseende utvärdering av effekter och resultat av de nya bestämmelserna i bostadsbidragslagen.

Liksom då är det vår avsikt att noga följa utvecklingen på området. Om utvärderingen inte får den avsedda inriktningen kommer vi att återkomma till riksdagen i denna fråga.

3. Information (mom. 9)

Knut Billing (m), Sten Andersson (m), Inga Berggren (m), Ulla-Britt Hagström (kd), Carl-Erik Skårman (m), Rigmor Ahlstedt (c), Yvonne Ångström (fp) och Harald Bergström (kd) anför:

Den situation som nu uppkommit när det gäller kraven på återbetalning av bostadsbidrag har sin upprinnelse såväl i systemets utformning som sådan, som i den praktiska hanteringen av bidragen. Vad som erfordras är därför åtgärder som dels löser de akuta problemen, dels skapar ett bostadsbidragssystem som är långsiktigt hållbart. Det är närmast en självklarhet att ett sådant framtida system måste vara utformat så att det är lättbegripligt och administrativt lätthanterligt, samtidigt som det upplevs som rättvist. Strävan måste dessutom vara att så få hushåll som möjligt skall vara beroende av samhällets stöd för sitt boende. Det förutsätter bl.a. att skatter och avgifter ges en sådan utformning att den enskilde i första hand kan leva på sin lön. De marginaleffekter som dagens bostadsbidragssystem ger upphov till skulle då också försvinna. I avvaktan på nödvändiga reformer måste dock åtgärder vidtas för att i möjligaste mån komma till rätta med dagens situation.

Systemet med preliminärt och slutligt bostadsbidrag har uppenbarligen lett till att många hushåll tagit emot alltför stora bidrag som de nu blivit återbetalningsskyldiga för. Ett mycket viktigt skäl till detta är att många bidragstagare inte fått eller inte tagit till sig av den information som funnits om systemets uppbyggnad. Detta faktum i sig är dock inte grund för att återbetalningsskyldigheten skall efterges. Den som så önskat torde ha kunnat få upplysningar om systemet som sådant. Det framgår bl.a. av den ansökningsblankett som använts att bidragen är preliminära. Detta till trots finns det enligt vår mening anledning att kraftigt förbättra informationen om bostadsbidragen.

Den förbättring av informationen som vi menar måste komma till stånd bör avse såväl den som ges i samband med ansökningsförfarandet som informationen under bidragstiden. Det bör sålunda på ett mycket tydligt sätt göras klart redan vid ansökningstillfället att bidraget är preliminärt och att krav på återbetalning kan komma att ställas om t.ex. inkomsten ökar. På samma sätt bör den som under bidragsåret anmäler höjd inkomst få en tydlig information

om huruvida detta ger upphov till krav på återbetalning och om möjligheten till förtida återbetalning. Vi har utgått från att Riksförsäkringsverket och försäkringskassorna kommer att utarbeta en bra och tydlig information i dessa frågor utan att riksdagen gör ett särskilt tillkännagivande om detta. Inte minst det intresse som kraven på återbetalning mött i massmedierna bör ha gjort de berörda myndigheterna uppmärksamma på vikten av mer och tydligare information. Den nu pågående utvärderingen bör också kunna ge svar på frågan i vilka avseenden som informationen varit mest bristfällig.

Skulle den av oss förutsatta förbättringen av informationen kring bostadsbidragen inte komma till stånd är det vår avsikt att på nytt återkomma till riksdagen i frågan.

1 Förslag till lag om ändring i lagen (1993:737) om bostadsbidrag

Härigenom föreskrivs i fråga om lagen (1993:737) om bostadsbidrag
dels att punkterna 3 och 6 i övergångsbestämmelserna till nämnda lag
skall upphöra att gälla,
dels att 28 § skall ha följande lydelse.

Nuvarande lydelse

Föreslagen lydelse

28 §¹

Försäkringskassan skall besluta om återbetalning enligt 22 § och om återbetalning av bostadsbidrag som i övrigt har lämnats felaktigt eller med för högt belopp. Om det finns särskilda skäl för det får kassan efterge krav på återbetalning helt eller delvis.

Försäkringskassan skall besluta om återbetalning enligt 22 § och om återbetalning av bostadsbidrag som i övrigt har lämnats felaktigt eller med för högt belopp. Om det finns särskilda skäl för det får kassan efterge krav på återbetalning helt eller delvis. *Vid bedömning av om sådana skäl föreligger skall särskilt beaktas sökandens och dennes medsökandes förmåga att kunna betala tillbaka bidraget. Om dessa inte fullgjort sin uppgiftsskyldighet enligt denna lag eller medvetet eller av oaksamhet lämnat felaktiga uppgifter till grund för bedömningen av rätten till bostadsbidrag, får kravet på återbetalning inte efterges.*

Vid en senare utbetalning av bostadsbidrag eller annan ersättning som skall betalas ut av allmän försäkringskassa till någon som skall betala tillbaka bidrag enligt första stycket får kassan hålla inne ett skäligt belopp i avräkning på vad som har lämnats för mycket.

1. Denna lag träder i kraft den 15 maj 1999 i fråga om 28 § och i övrigt den 1 januari 2000. De nya bestämmelserna skall dock tillämpas på bidrag som lämnats från och med den 1 januari 1997.

2. Begäran om omprövning enligt 20 kap. 10 § lagen (1962:381) om allmän försäkring och som gäller återkravsbeslut för bostadsbidrag för år 1997 skall ha kommit in till försäkringskassan inom fyra månader från den dag då sökanden fick del av beslutet.

3. Återkravsärenden enligt punkterna 3 och 6 i övergångsbestämmelserna till lagen (1993:737) om bostadsbidrag som pågår vid ikraftträdandet skall avbrytas.

¹ Senaste lydelse 1996:441

2 Förslag till lag (1999:000) om avgifter avseende bostadsbidrag för 1997

1998/99:BoU9
Bilaga 1

Härigenom föreskrivs följande.

I fråga om bostadsbidrag för år 1997 skall bestämmelsen om avgift i 22 § tredje stycket lagen (1993:737) om bostadsbidrag inte tillämpas. Har avgift erlagts skall den betalas tillbaka utan ansökan.

Denna lag träder i kraft den 15 maj 1999.

Förslag till lag om ändring i lagen (1993:737) om bostadsbidrag

Härigenom föreskrivs att 22 § lagen (1993:737) om bostadsbidrag skall ha följande lydelse.

Nuvarande lydelse

Föreslagen lydelse

22 §¹

Bestäms det slutliga bostadsbidraget till högre belopp än vad som för samma år har betalats ut i preliminärt bidrag, skall skillnaden betalas ut. Bestäms det slutliga bostadsbidraget till lägre belopp än vad som för samma år har betalats ut i preliminärt bidrag, skall skillnaden betalas tillbaka.

Belopp under 100 kronor skall inte betalas ut eller betalas tillbaka.

På belopp som skall betalas ut eller betalas tillbaka enligt första stycket skall avgift och ränta betalas i enlighet med föreskrifter som meddelas av regeringen eller efter regeringens bemyndigande av Riksförsäkringsverket.

På belopp som skall betalas ut enligt första stycket skall ränta betalas i enlighet med föreskrifter som meddelas av regeringen eller efter regeringens bemyndigande av Riksförsäkringsverket.

Denna lag träder i kraft den 15 maj 1999. Den nya bestämmelsen skall dock tillämpas på bidrag som lämnats från och med den 1 januari 1997. Har avgift erlagts enligt 22 § tredje stycket i sin äldre lydelse skall avgiften betalas tillbaka.

¹ Senaste lydelse 1996:441

Sammanfattning.....	1
Propositionen.....	1
Motionerna m.m.	2
Bakgrund	3
Inledning.....	3
Systemet med preliminärt och slutligt bostadsbidrag.....	5
Utskottet	6
Skälen för eftergift m.m.	6
Omprövning och överklagande.....	8
Avgifter och räntor.....	9
Tillämpningen av vissa äldre bestämmelser om bostadsbidrag.....	10
Ikraftträdande m.m.....	10
Avstämning.....	10
Information m.m.	11
Lägsta belopp för in- och utbetalning	12
Avbetalningsplaner	13
Återbetalningsskyldighetens inträde	13
Utvärderingen av bostadsbidragen m.m.....	13
Den bidragsgrundande inkomsten för egenföretagare m.m.....	16
Hemställan	17
Reservationer.....	18
1. Skälen för eftergift (mom. 1) (v).....	18
2. Avgift och ränta (mom. 5) (m, kd, c, fp).....	19
3. Avstämning (mom. 8) (kd, fp)	20
4. Gränsen för in- och utbetalningar (mom. 10) (v)	21
5. Avbetalningsplaner (mom. 11) (fp).....	21
6. Återbetalningsskyldighetens inträde (mom. 12) (kd)	22
7. Bidragsförändringar av särskilda skäl (mom. 14) (c)	22
8. Inkomstbegreppet för egenföretagare (mom. 15) (m, kd, c, fp)	23
Särskilda yttranden	24
1. Eftergift för redan gjord återbetalning (m, kd, c, fp).....	24
2. Avstämning (m)	24
3. Information (m, kd, c, fp).....	25
Utskottets lagförslag	27
1 Förslag till lag om ändring i lagen (1993:737) om bostadsbidrag....	27
2 Förslag till lag (1999:000) om avgifter avseende bostadsbidrag för 1997.....	28
Reservanternas lagförslag	29
Förslag till lag om ändring i lagen (1993:737) om bostadsbidrag.....	29